

1. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” - Punkt Oporu „Godula”
SCHRON BOJOWY TRADYTOROWY OB. NIE UŻYTKOWAN

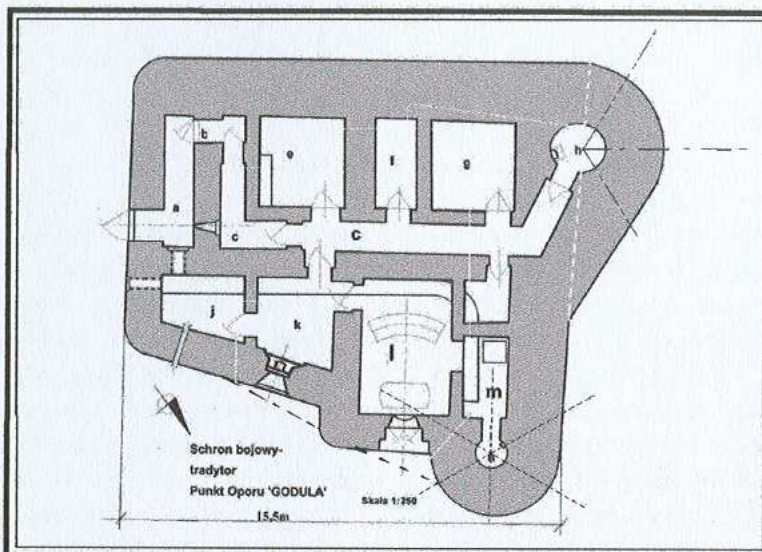
2. *Czas powstania*
1937 r

3. *Miejscowość*
**RUDA ŚLĄSKA -
GODULA**

11. *Zdjęcie rzut przekrój sytuacja orientacja*

Widok od pd - zach

4. *Adres*
rejon ul. Akacyjowej
nr hipoteczny Dz. nr. 779/24
KW 2635 Katowice

5. *Przynależność administracyjna*
województwo katowickie
gmina miasto Ruda Śląska

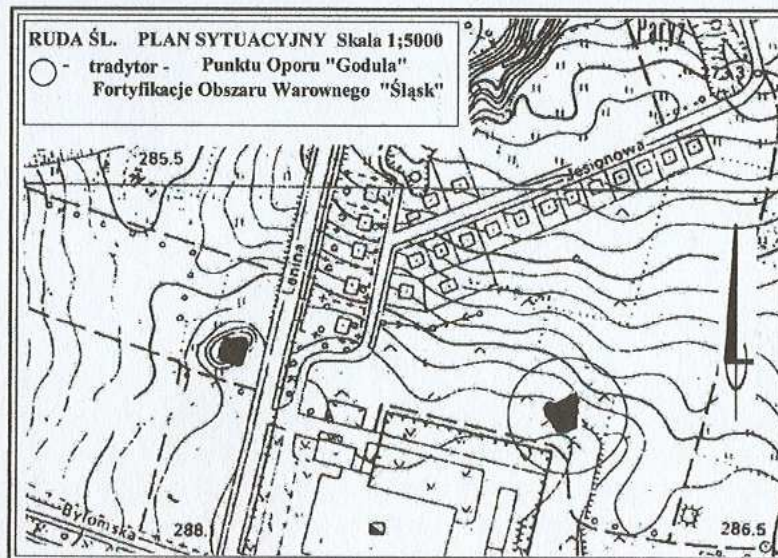
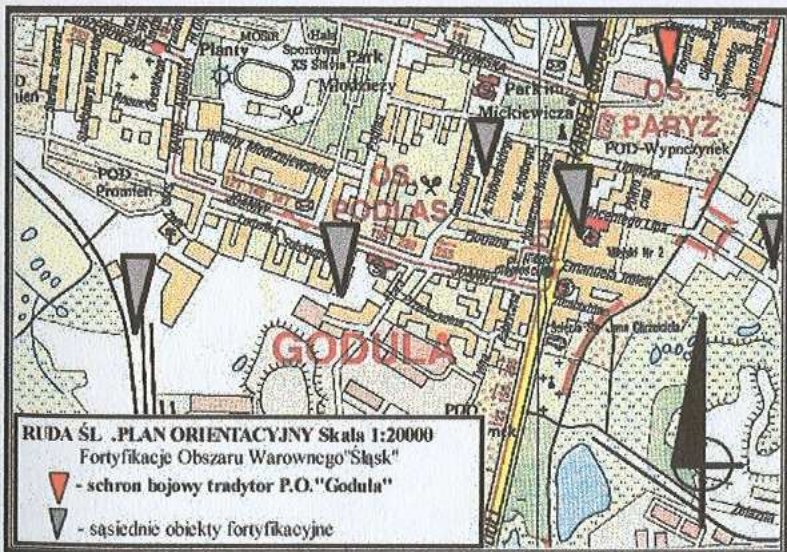
6. *Poprzednie nazwy miejscowości*
Godullahütte,
Ruda Śląska

7. *Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975*
województwo katowickie
powiat miasto Ruda Śląska

„Concordia” Sp z o.o. Zakłady
Wydawniczo Poligraficzne. Ruda
Śląska ul. Goduli 36 /wcześniej
Skarb Państwa/

9. *Użytkownik i jego adres*
j.w. /wcześniej w
zarządzie RWS „Prasa
Książka Ruch”. Zakłady
Fotopoligraficzne w
Rudzie Śląskiej/.

10. *Rejestr zabytków*
Nr
data

21. *Akta archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)*

Meldunek kier. Robót Nr 23 płk Jerzego Sochockiego z 20 XI 1937 do inspektora armii
gen. dyw. Inż. Leona Berbeckiego pod tytułem "Meldunek o zakończeniu nakazanych prac fortyfikacyjnych
Akta GISZ, Tom 302.4.2113.
Centralne Archiwum Wojskowe"

22. *Bibliografia*

- Denkschrift über die polnische Landbefestigung, Berlin 1941r,
-Sadowski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do obrony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny 1959r, nr 4
-Sadowski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do obrony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny 1959r, nr 4
-Władysław Steblik Armia "Kraków" WIH MON wyd. II Warszawa 1989
- Kartograficzne udokumentowanie zasobów budownictwa obronnego w Polsce od połowy XIII wieku do 1945 roku - województwo katowickie Warszawa 1998

23. *Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)*

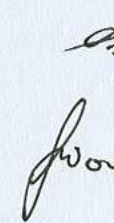
24. *Uwagi różne*

25. *Opracował*

<i>tekst</i>	mgr inż. Piotr Sworzeń, mgr inż. Adam Szewczyk
<i>plany, rysunki</i>	mgr inż. Piotr Sworzeń, mgr inż. Adam Szewczyk
<i>zdjęcia, fotografie</i>	mgr inż. Piotr Sworzeń

miejsca przechowywania negatywów lipiec 1999 roku
mgr inż. Piotr Sworzeń
Katowice ul. Sobieskiego

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

26. *Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)*

27. *Załączniki*

wkładka szt 6:

<p>14. Kubatura</p> <p>m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne schron bojowy</p>	<p>17. Użytkowanie obecne obiekt nie użytkowany</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>W latach 70 tych dokonano zamknięcia otworu strzelnicy ckm istniejącą dotychczas ścianką z cegły ceramicznej na zaprawie cementowej.</p>			<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Obiekt od czasu zakończenia drugiej wojny światowej opuszczony i dewastowany</p> <p>Z uwagi na wytrzymałość konstrukcji schronu stan zachowania budowli stosunkowo dobry.</p> <p><u>WODA - WILGOĆ !!!</u> Na elementy stalowe wyjątkowo niekorzystnie wpływa duże zawilgocenie obiektu spowodowane niedostateczną izolacją przeciwwilgociową. We wnętrzu permanentnie utrzymuje się w wielu miejscach posadzki woda. Korozja prętów zbrojeniowych powoduje rozsadzanie ścian żelbetowych prowadząc do ich całkowitej destrukcji.</p> <p>Wyposażenie wewnętrzne w znacznej części zdemontowane -proceder złodziejski!.</p> <p>Obiekt wykazuje znaczne zanieczyszczenie we wnętrzu oraz również w bezpośrednim otoczeniu!</p> <p>Wejście jest zasypane w 80%.</p> <p>- Na ścianach i kopułach pancernych schronu występują przypadkowe napisy.</p>
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Wykonanie podstawowych zabezpieczeń przeciwwilgociowych – dużym ułatwieniem jest położenie obiektu na zboczu wzniesienia – oraz naprawa izolacji. Powstrzymanie dewastacji i uporządkowanie terenu. Okresowa wycinka samosiewek. Zabezpieczenie okresowej kontroli utrzymania z przeprowadzaniem koniecznych podstawowych zabiegów porządkowo -konserwacyjnych. Optymalne byłoby przekazanie na rzecz zainteresowanych użytkowników , udostępnienie dla zwiedzających , popularyzacja podstawowych informacji historycznych w przewodnikach itp.</p>	

teren Goduli zawierał obszar pomiędzy Orzegowem, Chebziem i Lipinami. W II połowie XIX w. teren ten wchodził w skład powiatu węgierskiego, należał do Schaffgotschów. Od 1854r. funkcjonowała tu duża huta cynku nazwana na cześć wielkiego poprzednika Schaffgotschów - huta Goduli - zmarłego w 1848r. „króla cynku”. Istnienie huty decydowało o szybkim rozwoju osady. Zasadniczo rozwijała się ona przy przebiegu głównego traktu z Szombierki do Orzegowa z odchodzącą od niego drogą prowadzącą do Orzegowa i Rudy. Po zakończeniu tego traktu wznoszono budynki osiedla obronowego w kolejnych etapach rozbudowy w latach 1915r i 1930r. Po stronie wsch. powstał obiekt z zabudowaniami należącymi do parafii i kościoła. W dalszej części przy głównej drodze od Orzegowa rozciągały się tereny poeksploatacyjne w rejonie podmokłe w przecięciu z szosą wzdłuż rzeki Bytomki. W szerokiej strefie koryta rzeki wyznaczono w 1921r przebieg granicy państwowej. Z chwilą wprowadzenia granicy państwowej rozpoczęto organizację obrony Państwa w strefie granicznej. Przyjmowano koncepcję budowy fortyfikacji stałych. Realizacja nastąpiła po dojściu Hitlera do władzy. Zadanie prowadzono z pomocą jednostek 23 Dywizji Piechoty. W latach 1933r w Sztapie Generalnym zatwierdzone zostały projekty pierwszych punktów obronnych. W ślad za tym przydzielono środki i kredyty. Zgodnie z przyjętym programem prace przy budowie fortyfikacji wzdłuż pierwszych punktów oporu wykonane zostały w latach 1933-1936 poza terenem Goduli w rejonie Bobrownik, Kochłowice i Dąbrówka Wielkiej. W 1937r w następnym etapie rozpoczęto umocnienia w pasie Dąbrówka Wielka-Kochłowice przecinając m.in tereny w rejonie Bobrownik, Goduli i Chybie i Czarnego Lasu. Powstały kolejne punkty obronności - „Łagiewniki”, „Wzgórze 319” w pobliżu granicy państwowej Godulia/ i „Godula”.

na wkładce

Tradycja został zlokalizowany na północno wschodnim krańcu wzniesienia na którym powstało osiedle Godula, w miejscu (górującym nad obniżeniem doliny rzeki Bytomki wzdłuż której na tym odcinku biegła na kierunku wschód- zachód granica) o doskonałych warunkach dla efektywnego niszczenia celów na podejściach wzdłuż południowo wschodniego odcinka granicy państwowej tzw klina bytomskiego. Z tradycją zachodnim Punktu Oporu ”Łagiewniki ”tworzył na ich międzypolu system artyleryjskich ogni krzyżowych Pole sektora ostrzału przy uwzględnieniu danych armaty stanowiącej jego wyposażenie wyznaczał trójkąt o wierzchołkach w okolicy Bobrownik i Dąbrówki Wielkiej. Dawało to możliwość wejścia do działań w systemie ogni krzyżowych również z tradycją Punktu Oporu ”Wzg 304,7”.

. Sektory ostrzału ckm-ów własnych schronu ciężkiego schronu po zachodniej stronie drogi Chebzie – Szombierki jak i dzieł sąsiednich z pd.-schron przy koszarach, wsch. i pd – wsch dawały możliwość tworzenia zapór ogniowych na przedpolu z praktycznie zerową liczbą pól martwych. Czyniło to dolinę Bytomki na odcinku od Orzegowa po Hutę Huberta wielkim polem śmierci. Tym bardziej trudna do sforsowania że przebiegał tu pas zapór przeciwpiechotnych i przeciwpancernych uzupełniony wprawdzie dość rzadkim polem minowym – na dogodnych podejściach miny przeciwpancerne..

Schron : typ najcięższy – wytrzymałość „E” , zbudowany w konstrukcji żelbetowej wylewanej, zbrojonej prętami stalowymi Ø 10mm w warstwie zewnętrznej oraz Ø 20mm w warstwie wewnętrznej - grubość ścian narażonych na bezpośrednie trafienia pociskami podczas ostrzału artyleryjskiego, ~2m grubość ścian bocznych ~1,3m, przy strzelnicy armatniej ~1,5m, grubość ścian wewnętrznych ~1m. Obiekt jednokondygnacyjny. Strop wzmocniony przeciwdopryskowo stalowymi belkami w odstępach co 0,36 m, z wypełnieniem odstępów pasami z blachy stalowej grubości 5mm. Grubość stropu ~1,70m. . Powierzchnie zewnętrzne oraz wewnętrzne ścian nie tynkowane z widocznymi śladami odeskowania. Wewnętrzne powierzchnie ścian zewnętrznych zabezpieczone siatką przeciwdopryskową. Na styku bryły z podłożem oraz w partiach obsypanych zabezpieczenia izolacją z lepiku. Budowla na rzucie nieregularnym . Od pd-zach i pd-wsch. prostopadły układ dwóch najdłuższych boków. Pozostałe boki w formie łamanej tworzącej uskoki ochronne z dwoma odcinkami biegnącymi po łukach o stałych promieniach.. W układzie bryły w połączeniu ścian oraz ścian i stropu zewnętrzne łuki. Obsypane niewidoczne partie schronu od pd – zach. Pozostałe partie widoczne. W części zach ponad wysuniętą i obniżoną partią stropu żelbetowego stalowna kopuła bojowa na rzucie pierścienia wystająca poza obrys stropu głównego połową średnicy .Kopuła pancerna produkcji zakładów Wspólnoty Interesów średnica wewnętrzna Ø 1,8 m, grubość ścianki 180mm, pod stropem zastosowano blaszany płaszcz przeciwdopryskowy. W kopule 3 otwory obserwacyjne rozmieszczone co 60° , oś lewego skierowana na pd – zach. W części pn ponad partią żelbetową stropu. stalowna kopuła obserwacyjna na rzucie pierścienia (średnica zewnętrzna Ø 1,2 m, grubość ścianki 130mm). W kopule 6 otworów obserwacyjnych rozmieszczonych co 60° (we wnętrzu oznakowanie producenta Zakładów Ostrowieckich ZO N 1937 984 59). W części pd. - wsch schronu . otwór prostokątnego wejścia(zasypywany śmieciami) pierwotnie zamykanego nieistniejącą kratą przeciwszturmową. Obok po prawej na ścianie otwór zewnętrznej czerpni powietrza . Dalej na ścianie od pn –wsch dwie rury łączności optycznej w układzie pionowym, obok od pn – zach otwór wylotowy wentylacji z zachowanym pancernem, dalej strzelnica ckm (obecnie zamknięta murem z cegły ,pozbawiona tarczy pancernej z osprzętem) chroniona okapem z wykończeniem przeciwrykoszetowym typowym dla strzelnic P.O. Godula, pod strzelnicą depresyjna ręczna zrzutnia granatów , dalej za uskokiem ochronnym chroniona okapem i uskokiem ochronnym strzelnica armaty wykończona uskokiem przeciwrykoszetowymi zamykana (nieistniejącą dwuskrzydłową okiennicą pancerną), obok pod okapem wylot wentylacji chroniony pancernem.

c.d na wkładce

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA - GODULA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” Punkt Oporu „Godula” SCHRON BOJOWY TRADYTOROWY OB. NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkładki</i> Ciąg dalszy punktu 12 - historia obiektu zdjęcia
--	---	--

c.d historii

Ostatni rozbudowano na wzgórzu 294, na obrzeżu Goduli od zach. i pn. Trzy z ciężkich schronów bojowych rozplanowano po zach. stronie drogi z Szombierek do Chebia, kolejne trzy po jej wschodniej stronie. Pierwszy z nich (bliższy ww drogi) zlokalizowano niemal dokładnie w miejscu koty - 294 [mapa taktyczna WIG z 1933r 1:100 000, PAS47 SŁUP28 KATOWICE] lub -294,3 [mapa szczegółowa WIG z1933r 1:25000, PAS47 - SŁUP28 - G]. Jego lokalizacja dawała doskonałe warunki dla flankowania ogniem artyleryjskim skrajnego południowo - wsch. krańca granicy tzw. „klina bytomskiego”. Wykorzystano w pełni te zalety terenowe i wybudowano tu duży schron tradytorowy dla armaty oraz dwóch ckm . Na całość punktu oporu "Godula" składało się 5 schronów bojowych, 1 tradytor, 1 schron pozorno-bojowy, schron amunicyjny oraz zaplecze koszar. Obiekty rozplanowano na terenie Goduli, Chropaczowa i Lipin. Na tyłach zaprojektowano drugą linię obrony. Na etapie projektowania i budowy schronów w obrębie Goduli fortyfikacje ponumerowano - 13, 14, 15, 16, 16a, 17a, 17b1 181 19 oraz 20,21, 22,23, 24,25, 39,40 ale numery odnosiły się tak samo do obiektów w Hutniczo - Metalowych w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz w zakładach Wspólnoty Interesów na Śląsku. Zasadniczy etap prac przeprowadzono w 1937r. W 1938r i 1939r, niektóre roboty kontynuowano budując w szczególności schrony bojowo-pozorne. Za prowadzenie prac na terenie Goduli odpowiadał kpt. Kocin /kierownik budowy I i płk. Jerzy Sochocki /kierownik robót nr 231. Nad całością czuwał dowódca 23 DP płk Jan Sadowski. W 1938r umocnienia uzyskały stan gotowości. Dowódcą pozycji został płk J. Sadowski. Prace nad dalszą rozbudową systemu obronnego prowadzone były konsekwentnie do 1939r. W marcu 1939r fortyfikacje Obszaru Warownego podporządkowano armii "Kraków" [dow. gen. Antoni Szylling], w jej składzie Grupie Operacyjnej "Śląsk" [dow. gen. Jan Sadowski] Obsady fortyfikacji Obszaru Warownego "Śląsk" stanowiły Grupę Forteczną [dow. płk. Wacław Klaczyński] której trzon stanowiły bataliony specjalne -"forteczne". Obsadę ciężkiego schronu tradytorowego jak i wszystkich obiektów fortyfikacyjnych P.O."Godula" stanowili żołnierze 4 kompanii spec ckm i 11 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego - "fortecznego" 75 pułku piechoty pod dowództwem mjr. Władysława II Wierzbickiego. Obsadę artyleryjską dla tradytora wystawiała 12 bateria artylerii fortecznej z IV dywizjonu specjalnego 23 pal W dniu 1 września fortyfikacje punktu oporu "Godula" wraz z całym pasem umocnień od Wymysłowa do Kochłowic prezentowały się jako obiekty gotowe i w pełni przygotowane do obrony. W przededniu wybuchu wojny w sierpniu 1939 r. W odległości ok. 500m na pn od schronu zbudowano linię zapór przeciwpancernych i przeciwpiechotnych z liczyнным udziałem w pracach miejscowych organizacji społecznych i paramilitarnych. W trakcie kampanii wrześniowej pozostawały jednak bezużyteczne. Uderzenie na pozycje polskie 1 IX 1939r skierowano z innych "łatwiejszych i bezpieczniejszych" kierunków. W konsekwencji schrony punktu oporu "Godula" nie były atakowane. W nocy z 2 na 3 września z uwagi na ogólną sytuację na froncie zostały rozbrojone i opuszczone. Stan taki utrzymywał się przez okres okupacji. W pierwszych latach powojennych fortyfikacje dawnego punktu oporu "Godula" traktowane były jako obiekty przydatne dla celów wojskowych. Pozostawały w ewidencji. Równocześnie na terenie pn i pn-wsch części Goduli zrealizowano szereg inwestycji w zabudowie mieszkalnej i przemysłowej. W otoczeniu dawnego schronu na początku lat 70-tych wzniesiono zakład poligraficzny będący własnością PZPR-u , utworzono duży kompleks ogródków działkowych oraz w obniżeniu terenu ciągnącym się w kierunku pn do rzeki Bytomki po roku 70-tych oddano teren pod zabudowę budownictwu indywidualnemu gdzie powstało osiedle domów jednorodzinnych. Obecne otoczenie obiektu w dużym stopniu zatarało pierwotne bojowe zalety lokalizacji ,lecz z jego stropu nadal roztacza się panorama dawnej granicy biegnącej doliną Bytomki z zabudową Bytomia w tle. W latach 90-tych schrony bojowe dawnego punktu oporu "Godula" były obiektami zdewastowanymi i opuszczonymi. Położony na skraju osiedla i ogródków działkowych tradytor służy mieszkańcom za lokalne wysypisko i składowisko śmieci! Krzaki przerastające góry śmieci dopełniają ponury obraz jednego z najciekawszych schronów Punktu Oporu „Godula”

Do zespołu projektantów schronów należał płk Jan Sadowski, płk W. Klaczyński. Podstawa wahlowa ckm była projektu mjr. J .K. Wańkowicza.

Widok od pd – zach

Kopuła ckm

2. *Miejscowość***RUDA ŚLĄSKA -
GODULA**3. *Obiekt*Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” Punkt Oporu „Godula”
SCHRON BOJOWY TRADYTOROWY OB. NIE UŻYTKOWANY4. *Zawartość wkładki*

Zdjęcia

Rury aparatu łączności optycznej

Zasypane wejście – śmietnisko !

Przedsionek -a

Korytarz -d

Wejście do szybu kopuły -h

4. *Miejscowość***RUDA ŚLĄSKA -
GODULA**5. *Obiekt*Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” Punkt Oporu „Godula”
SCHRON BOJOWY TRADYTOROWY OB. NIE UŻYTKOWANY6. *Zawartość wkładki*

Zdjęcia, ilustracje

Rury aparatu łączności optycznej, izba -j

Strzelnica ckm, izba bojowa -k

Występ pod koła armaty , izba bojowa -l.....śmietnisko!

Kopuła obserwacyjna, izba -n

Zagłębienie pod lemiesz armaty, izba bojowa -l.....śmietnisko!!!!

Studnia. komora amunicyjna -m... śmietnik!!!

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA - GODULA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” Punkt Oporu „Godula” SCHRON BOJOWY TRADYTOROWY OB. NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkładki</i> Ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu ,zdjęciae
--	---	---

c.d. opisu

Wnętrze: Wejście od pd-wsch do przedsionka -a było bronione strzelnicą broni ręcznej z korytarza -c , zamykane kratą przeciwszturmową nie zachowaną. Przedśionek łamany czterokrotnie w układzie „labiryntowym” pod kątem prostym dla ochrony drzwi wejściowych schronu. W układzie przedsionka śluza gazowa -b. Dalej pomieszczenia w układzie korytarza głównego -d, pomieszczenia maszynowni i filtrów -e, izby dowódcy -f, izby wypoczynku załogi -g, kopuły panc. ckm z szybem połączonym drabiną klamrową przez otwór kwadratowy w stropie -h , pomieszczenie wc -i, izba łączności optycznej i pogotowia -j, izba bojowa ckm -k, izba bojowa armaty -j, komora amunicji armatniej i magazynu podręcznego z zagłębieniem odwadniającym -m, kopuły obserwacyjnej -n. Izby pogotowia ,dowodzenia i wypoczynkowe były wyposażone w składane przyscienne ławki, stoliki, oraz prycze.

Instalacje: Schron posiadał instalacje elektryczną zasilaną z własnego agregatu prądotwórczo-wentylacyjnego napędzanego silnikiem spalinowym(alternatywnie ręcznie). Łączność zewnętrzna była realizowana za pomocą specjalnej sieci telefonicznej SOW (kabel podziemny wyprowadzony w posadzce izby -f) oraz za pomocą aparatu sygnalizacji świetlnej dla którego przygotowano specjalnie dwie rury stalowe o śr. Ø 100mm, pozwalały one na łączność ze schronem bojowym położonym w sąsiedztwie na pd-wsch Łączność wewnętrzną ułatwiały rury głosowe. Instalacja filtrowentylacyjna była oparta na systemie nadciśnieniowym z zaworami zwrotnymi oraz systemie indywidualnego odprowadzenia gazów prochowych cekaemów. Czerpnia powietrza dla bezpieczeństwa podwójna była umieszczona w przedsionku wejściowym na ścianie zewn. Teren wokół obiektu posiadał rozbudowany system maskujący oraz przeszkód przeciwpiechotnych na bezpośrednich podejściach które nie dotrwały do chwili obecnej.

Uzbrojenie: stanowiły: armata polowa 75mm wz.02/26, dwa ckm wz.30 co najmniej 2 rkm oraz prawdopodobnie moździerz 81mm wz.31 i granatnik 46mm wz.36 – granatniki i moździerze były przeznaczone do prowadzenia ognia z pozycji polowych poza schronem bojowym i stanowiły wyposażenie jej obsady, która to obsada miała znajdować schronienie w obiekcie podczas nasilonego działania artylerii lub bombardowań lotniczych.

Uzbrojenie kopuły stanowił ckm kal. 7.92mm wz.30 produkcji polskiej osadzony na specjalnej obrotowej podstawie pozwalającej na ustawienie ckm-u w jednej z trzech strzelnic rozmieszczonych co 60°. Każda ze strzelnic kopuły jest dwuotworowa, posiada otwór- szczelinę obserwacyjno- celowniczą z przesuwными podwójnymi zasłonami oraz otwór pod lufę ckm-u z wkładką przeciwrykoszetową

Obsada: schronu składała się z około 25 osób

Widok od pn

Uskok ochronny strzelnicy armatniej z okapem

Strzelnica armatnia

Otwór wentylacyjny z pancierzem pod okapem strzelnicy armaty

Strzelnica ckm

Widok od pn - wsch

3. *Miejscowość*
**RUDA ŚLĄSKA -
 GODULA**

4. *Obiekt*
 Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” Punkt Oporu „Godula”
SCHRON BOJOWY TRADYTOROWY OB. NIE UŻYTKOWANY

5. *Zawartość wkładki*
 zdjęcia

Nadproże,
 wejście do
 WC -i
 ←

Izba łączności i dowódcy -f, końcówki przewodów
 telefonicznych OWS

Izba łączności i dowódcy -f, wzmocnienia przeciwoodpryskowe
 stropu, rura instalacji wentylacyjnej, rura instalacji
 łączności głosowej z kopułą ckm, uchwyty i ślad po półce

Jedyna zachowana futryna ,izba -k

Kotwa mocująca „niegdyś” futrynę, izba -j

Kolektor czerpni powietrza, izba -j